

กลไกของการค้าระหว่างประเทศภายในกลุ่ม

ในทางเศรษฐศาสตร์หน้าที่อย่างหนึ่งของกลไกตลาดคือการทำให้แผนการของผู้ซื้อและผู้ขายสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตามในระหว่างประเทศ CMEA ไม่มีตลาดระหว่างประเทศแบบดั้งเดิม และการประสานแผนการค้าที่แยกกันรวมทั้งการตัดสินใจของประเทศต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นว่ามีความยุ่งยาก ฉะนั้นในบทนี้เราจะพิจารณาในหัวข้อแรกว่าทำไมกลไกที่สำคัญที่สุดในการประสานการค้าระหว่างระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ จึงไม่ได้ทำหน้าที่ของมันในการค้าภายในกลุ่ม หัวข้อที่สองเป็นการพิจารณาว่าทำไมกลไกที่ใช้ในการประสานการค้าและการผลิตภายในกลุ่มตอนแรก ๆ จึงมีข้อบกพร่อง ความยุ่งยากที่จะมีแผนการค้าภายในกลุ่มสอดคล้องกัน ทำให้ต้องหันมาสนใจความเป็นไปได้ในการร่วมมือทางการผลิตภายในกลุ่ม หัวข้อที่สามเป็นการศึกษาความพยายามในการวางแผนร่วมกันทั้งด้านการผลิตและการลงทุน ซึ่งเป็นการเพิ่มขอบเขตของกิจกรรมของคณะมนตรีความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (CMEA)

8.1 กลไกของการค้าระหว่างระบบเศรษฐกิจตลาดต่าง ๆ

ในการค้าระหว่างระบบเศรษฐกิจตลาด การตัดสินใจกระทำโดยใช้หลักพื้นฐานของการเปรียบเทียบต้นทุนภายในประเทศ ราคา และภาษีกับต้นทุน ราคาและภาษีในประเทศอื่น ถ้าเป็นไปได้ที่จะทำกำไรที่เป็นตัวเงิน พ่อค้ามักจะพยายามจัดการทางการซื้อขาย ถ้าไม่คำนึงถึงด้านเศรษฐศาสตร์จุลภาค สถานการณ์ในกลุ่มจะต่างกันเล็กน้อย ราคาภายในประเทศของประเทศ CMEA ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับพลังทางด้านอุปทานและอุปสงค์ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศมีค่าคงที่ และราคาการค้าระหว่างประเทศภายในกลุ่มขึ้นอยู่กับราคาการค้าระหว่างประเทศของประเทศตะวันตกมากกว่าพลังทางด้านอุปทานและอุปสงค์ภายในกลุ่ม กำไรที่เป็นตัวเงิน (PAG) มีมากในการส่งสินค้าออกจากประเทศในกลุ่มประเทศหนึ่งไปให้ประเทศอื่นนั้น อาจเกิดจากราคาภายในประเทศส่งออกถูกกำหนดให้ต่ำกว่าต้นทุนการผลิตที่แท้จริง หรือราคาที่สูงภายในกลุ่มของสินค้าซึ่งไม่สะท้อนให้เห็นความหายากของสินค้าในประเทศอื่น การเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตและการขายภายในประเทศกับราคาภายในประเทศของประเทศ CMEA อื่น หรือราคาการค้าระหว่างประเทศภายในกลุ่มจะนำไปสู่การค้าที่ไม่ประหยัดในหลายกรณี อย่างไรก็ตามราคาการค้าระหว่างประเทศมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงสร้างการผลิตภายในประเทศ (โดยใช้สัมประสิทธิ์กำไรทางการค้าของการผลิตและการลงทุน) ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 6 และบทที่ 7 ราคามีบทบาทอันดีบรรดลงมาในการเจรจาทางการค้าและจัดสรร

ทรัพยากรภายในกลุ่ม จะนั้นไม่ควรเพ่งเล็งความสนใจต่อการตอบโต้ทางการค้าระหว่างประเทศ ทางด้านเศรษฐศาสตร์จุลภาคดั้งเดิม (เช่น นายทุน)

ในระดับเศรษฐศาสตร์มหภาค นักทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศชาวตะวันตกได้เน้นความสนใจกับกลไกดุลยภาพ ซึ่งสินค้าออกกับสินค้าเข้าจะเท่ากัน ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงราคาหรือรายได้ในระบบเศรษฐกิจของประเทศที่ทำการค้ากัน ในประเทศ CMEA กลไกทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคต่อไปนี้มีอยู่ ประการแรก ปริมาณเงินภายในประเทศและบัญชีธนาคารของธุรกิจการผลิตและการค้าถูกควบคุมอย่างระมัดระวัง เช่นการขาดดุลหรือเกินดุลทางการค้ามีผลโดยตรงน้อยต่อปริมาณเงินหรือระดับราคาทั้งหมด และปริมาณเงินและระดับราคาทั้งหมดมีผลเล็กน้อยหรือไม่มีผลต่อการค้า ฉะนั้นพลังดุลยภาพในระบบเศรษฐกิจตลาดซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอัตราการค้าอันเป็นผลของดุลการค้าเกินดุลหรือขาดดุลจะไม่มีในระบบเศรษฐกิจของประเทศ CMEA ประการที่สอง ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1950 ไม่มีประเทศใดในกลุ่ม CMEA ที่ได้รับผลจากการว่างงานแบบ Keynesian ฉะนั้นพลังดุลยภาพในระบบเศรษฐกิจตลาดซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงรายได้ประชาชาติและการว่างงานที่เป็นผลจากการค้าเกินดุลหรือขาดดุลก็ไม่มีในประเทศ CMEA จากปัจจัยเหล่านี้แสดงว่ารูปแบบการค้าระหว่างประเทศทางด้านเศรษฐศาสตร์มหภาคดั้งเดิมซึ่งมีประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาการค้าระหว่างระบบเศรษฐกิจตลาดนั้นจะช่วยในการพิจารณาการค้าภายในกลุ่มน้อยมาก

8.2 ความร่วมมือทางการผลิตและการค้าภายในกลุ่ม

8.2.1 ระบบความร่วมมือแบบ Russian Embassy หลังสงครามจนถึงปี 1954 ประเทศโซเวียตมีบทบาทสำคัญโดยตรงในระบบเศรษฐกิจของประเทศยุโรปตะวันออกต่าง ๆ¹ ประเทศโซเวียตได้ทำการตัดสินใจว่าจะให้ประเทศใดทำการผลิตสินค้าเฉพาะอย่าง (ประเทศยูโกสลาเวียได้ทำให้ลดลงในปี 1948) ประเทศโซเวียตได้ช่วยในการสร้างแผนระยะยาวในสวนมากของประเทศ CMEA และทำหน้าที่เลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่สำคัญในประเทศต่าง ๆ นอกจากนั้นประเทศโซเวียตได้ดำเนินธุรกิจในทุกประเทศ (ยกเว้นประเทศโปแลนด์) และเข้ามีส่วนร่วมในการสร้างนโยบายของธุรกิจอื่นในประเทศเหล่านั้นซึ่งกำลังผลิตสินค้าสำหรับค่าปฏิกรรมสงคราม ในประเทศเยอรมันตะวันออกหลังปี 1945 เจ้าหน้าที่ทางเศรษฐกิจระดับสูงทั้งหมดมีเพื่อนอยู่ในคณะทูตของโซเวียตซึ่งเขาจะปรึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทุกอย่าง ตัวอย่างเช่นหัวหน้าของคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐของประเทศเยอรมันตะวันออกชื่อ Bruno Leuschner ได้ทำการปรึกษากับผู้ช่วย-

¹ ประเทศโซเวียตสามารถมีอิทธิพลเหนือประเทศ CMEA ต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเราสามารถศึกษารายละเอียดรูปแบบความสัมพันธ์เหล่านี้ทางด้านทฤษฎีในภาคผนวกท้ายบทนี้

ทศไชเวียตชื่อ Miroschnitschenko ในปีต่อมาไซเวียตมีอิทธิพลต่อหัวหน้าของคณะกรรมการวางแผนในส่วนทางด้านเศรษฐกิจ และจะทำให้ปัญหาทั้งหมดที่จะทำให้ไซเวียตมีความยุ่งยากในการประชุมของ CMEA หมดไป Leuschner รู้ว่าเขาต้องเจรจาล่วงหน้ากับ Miroschnitschenko ในทุก ๆ จุดซึ่งจะผ่านระเบียบวาระการประชุมของ CMEA หลังจากปี 1956 บทบาทโดยตรงของไซเวียตในระบบเศรษฐกิจของยุโรปตะวันออกดูเหมือนจะลดลงถึงแม้จะมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้น้อย

เมื่อได้ทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางการผลิตและการค้าของรัฐบาลจากประเทศในกลุ่มทั้งหมด ประเทศไซเวียตได้ให้ข้อมูลที่มีประโยชน์มากทางด้านพลังของอุปทานและอุปสงค์ของประเทศในกลุ่มกับผู้วางแผนต่าง ๆ ถ้ามีการดำเนินงานอย่างดีระบบความร่วมมือแบบ Russian Embassy จะช่วยป้องกันไม่มีการลงทุนที่เหมือนกัน และป้องกันไม่ให้ประเทศในกลุ่มขาดแคลนวัตถุดิบ และจะเป็นการสนับสนุนความเจริญเติบโตทางการค้าและการแบ่งงานกันทำอย่างมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตามดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ปรากฏการณ์ที่ทุกประเทศในกลุ่มลงทุนเหมือนกัน และขาดแคลนวัตถุดิบเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ทั่วไป และการจัดสรรทรัพยากรไม่มีประสิทธิภาพ ฉะนั้นข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นเหล่านี้ของระบบ Russian Embassy มีสาเหตุที่สำคัญ 4 ประการคือ

ประการแรก เจ้าหน้าที่ของไซเวียตที่ให้คำแนะนำกับผู้วางแผนของกลุ่มได้กระทำภายใต้ข้อแนะนำจากกระทรวงการผลิตต่าง ๆ ภายในประเทศไซเวียตซึ่งไม่ได้ร่วมมือในโครงการที่แยกต่างหาก นอกจากนั้นประเทศไซเวียตมักจะไม่พอใจเสมอ เพราะมีหลายครั้งที่คณะที่ปรึกษาชาวไซเวียตกระทำตนเหมือนสายลับ และเจ้าหน้าที่บางคนในประเทศยุโรปตะวันออกพยายามจะไม่ให้ข้อมูลข่าวสาร ความเป็นศัตรูเกิดขึ้นเพราะเงินเดือนในระดับสูงของเจ้าหน้าที่ปรึกษาของชาวไซเวียตจ่ายโดยประเทศในกลุ่ม จนกระทั่งถึงปี 1954 ประเทศไซเวียตไม่ต้องการให้ประเทศยุโรปตะวันออกร่วมมือกัน และสร้างฐานอำนาจที่จะเป็นศัตรูกับไซเวียต ฉะนั้นนโยบายของไซเวียตจึงเป็นการสนับสนุนให้แต่ละประเทศสร้างโรงงานเหล็กกล้าขนาดใหญ่โดยไม่คำนึงว่าวัตถุดิบที่ต้องการเช่นถ่านหินและแร่เหล็กจะมีอยู่ในมือหรือไม่ การกระทำเช่นนี้เป็นการบีบบังคับให้ประเทศ CMEA ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจกับประเทศไซเวียตเพื่อความต้องการวัตถุดิบ ในที่สุดประเทศไซเวียตก็สามารถเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และประเมินผลของข้อมูลในกลุ่ม CMEA ได้อย่างเป็นระบบ ระบบความร่วมมือการผลิตแบบ Russian Embassy นี้ไม่ได้ผลบริบูรณ์ตามที่ต้องการและยังเป็นการเอารัดเอาเปรียบด้วย

8.2.2 กลไก iteration John M. Montias ได้ให้ข้อสังเกตว่าความสมดุลของระบบดุลทรัพยากรการผลิต (material balance system) ของคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐของประเทศใดประเทศหนึ่งคล้ายกับการแก้ input-output matrix โดยกระบวนการ iteration แนวความคิดพื้นฐานของข้อถกเถียงนี้ง่ายมาก

สมมติว่าคนงานแต่ละคนในคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐมีหน้าที่ทำให้ดุลทรัพยากรการผลิตหนึ่งสมดุล และสมมติว่าคนงานคนนี้มีชุดของสัมประสิทธิ์ปัจจัยในการผลิตสินค้าชนิดนี้ ถ้าในการสร้างแผนนั้นอุปสงค์มากกว่าอุปทานของสินค้าชนิดนั้น คนงานคนนี้จะไปหาคนงานอื่นในคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐ และพยายามที่จะให้ได้ปัจจัยที่ต้องการ และในทางตรงกันข้ามคนงานอื่นนั้นก็จะไปหาคนงานต่อไปเพื่อให้ได้ปัจจัยเพิ่มขึ้นสำหรับการผลิตของเขา ถ้ากระบวนการนี้กระทำซ้ำ ๆ กันในช่วงเวลาหนึ่ง ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวระบบดุลทรัพยากรการผลิตจะสมดุลได้ และคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐก็จะกระทำตนเหมือนกับเครื่องจักรขนาดใหญ่ในการทำ iteration นั้นแสดงว่าด้วยกลไกแบบราชการซึ่งคล้ายกับการแก้ปัญหาของตาราง input-output โดยวิธี iteration คณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐสามารถวางแผนในแบบแผนการผลิตให้สอดคล้องกันได้ ในลักษณะเช่นนี้วิธีการ iteration จะทำหน้าที่เช่นเดียวกับกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ถึงแม้ว่ามันจะไม่ได้หมายความว่าวิธีการแบบราชการจะนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ในการเจรจาตกลงภายในคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐจะมีความยุ่งยากเกิดขึ้นเมื่อการผลิตสินค้าบางชนิดไม่สามารถจะเพิ่มได้ (เกิด bottleneck) ฉะนั้นต้องมีการใช้วิธีการพิเศษเพื่อทำให้ระบบสมดุล ปัญหาอื่นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการทดแทนสมการการผลิตอื่นใน matrix ของดุลทรัพยากรการผลิต ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากเพิ่มขึ้นหรือลดลงในการทำให้ matrix สมดุล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าได้มีการนำสมการการผลิตอื่นเข้ามาสู่ระบบการวางแผนอย่างไรและเมื่อใด

ถ้าระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนส่วนกลางต้องเผชิญกับตลาดการค้าระหว่างประเทศที่มีความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานมาก (perfectly elastic) การนำการค้าระหว่างประเทศเข้าสู่ในระบบจะช่วยลดปัญหาของข้อจำกัดทางความสามารถ และจะช่วยทำให้ปัญหาการนำระบบดุลทรัพยากรทั้งหมดเข้าสู่สมการเดียวที่สอดคล้องกันง่ายขึ้น อย่างไรก็ตามมันไม่ได้เป็นเช่นนี้ เพราะประมาณ 70% ของการค้าของประเทศ CMEA อยู่แต่เฉพาะภายในกลุ่มซึ่งความยืดหยุ่นของอุปสงค์และอุปทานไม่มีความยืดหยุ่นมาก

อย่างไรก็ตามกระบวนการทำให้ดุลทรัพยากรการผลิตสมดุลในแต่ละประเทศของกลุ่ม โดยใช้สินค้าเข้าและสินค้าออกกับระบบสัญญาการค้าระหว่างประเทศ 5 ชั้น มีลักษณะคล้ายกันหลายลักษณะกับการทำให้ matrix ของตารางปัจจัยและผลผลิตในระบบเศรษฐกิจปิดสมดุล โดยใช้กระบวนการ iteration ซึ่งแต่ละขั้นของระบบสัญญาแทน iteration หนึ่ง ในแต่ละขั้นของระบบสัญญา แต่ละประเทศจะเคลื่อนเข้าไปใกล้กับระบบความสมดุลของดุลทรัพยากรการผลิตอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนของประเทศอื่นในกลุ่ม การใช้การค้าทำให้ระบบสมดุลมีความยุ่งยากกว่าใช้ระบบ iteration แบบปิด เพราะผู้วางแผนไม่เพียงแต่มี matrix ของสัมประสิทธิ์ภายในประเทศเพียง matrix เดียว แต่ยังมี matrix ของอัตราส่วนราคาซึ่งแสดงว่าจะมีสินค้าต่างประเทศเท่าใดที่จะได้รับจากการแลกเปลี่ยนกับสินค้าภายในประเทศ และในทางกลับกันด้วย

ในแต่ละขั้นของสัญญาการค้าระหว่างประเทศ 5 ชั้น ประเทศที่ทำการค้าทั้ง 2 ประเทศ จะพยายามให้ได้สินค้าที่ต้องการมากที่สุด และพยายามกำจัดสินค้าส่วนเกินของตนเอง เพราะรายการสินค้าที่ต้องการและรายสินค้าที่ต้องการกำจัดออกไปนั้นจะไม่เท่ากันทีเดียว ดุลทรัพยากรการผลิตบางดุลของประเทศทั้งสองจะไม่สมดุล และผู้วางแผนต้องเผชิญกับทางเลือกต่อไปนี้คือ

- 1) ผู้วางแผนควรพยายามทำ matrix ของตนเองให้สมดุลใหม่ (ระบบดุลทรัพยากรการผลิต) โดยใช้การผลิตภายในประเทศรวมกับจำนวนสินค้าเข้าสูงสุดที่จะได้รับเป็นข้อจำกัดความสามารถของประเทศ
- 2) ผู้วางแผนควรพยายามทำให้ matrix สมดุลใหม่โดยการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการผลิต
- 3) ผู้วางแผนอาจจะเพิ่มแรงกดดันให้ประเทศคู่ค้าของตนเพิ่มการผลิตสินค้าบางอย่างเพื่อเขาจะได้รับสินค้าในขั้นต่อไปของกระบวนการเจรจา และในทางกลับกันก็สัญญากับประเทศคู่ค้าว่าจะส่งสินค้าออกที่ประเทศคู่ค้าต้องการมากขึ้น นี่เป็นเครื่องแสดงว่าทั้งสองประเทศทำให้ matrix สมดุลโดยใช้การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการผลิตร่วมกัน
- 4) ผู้วางแผนควรพยายามรับสินค้าที่ต้องการและกำจัดสินค้าส่วนเกินในตลาดตะวันตก

อย่างไรก็ตามกระบวนการ iteration มีความยุ่งยากทางด้านกลไกที่สำคัญ 3 ประการคือ ประการแรก 4 หรือ 5 iteration ไม่เพียงพอที่จะเกิดแบบแผนการผลิตที่สอดคล้องกัน ประการที่สองข้อจำกัดความสามารถและความยืดหยุ่นต่ำ (inelastic) ของอุปทานมีบทบาทสำคัญและจำกัดขอบเขตของ iteration ภายในกลุ่ม ตัวอย่างเช่นวัตถุดิบจำนวนมากได้แก่ถ่านหิน และเหล็ก

ขาดดุลอย่างมาก เมื่อในกระบวนการ iteration ประสบข้อจำกัดทางด้านอุปทานของสินค้าเหล่านี้ iteration ขึ้นต่อไปจะจำกัดสินค้าที่ไม่ได้ผลิตจากวัตถุดิบเหล่านี้ หรือผลิตจากวัตถุดิบทดแทน ประการที่สามมีความไม่แน่นอนเกิดขึ้น เพราะไม่มีการกำหนดราคาจนกระทั่งเข้าไปในการวางแผนและกระบวนการทำให้สมดุล นอกจากนี้ยังเกิดความยุ่งยากเพิ่มขึ้นอีก 2 ประการคือ ประการแรก หน่วยอิสระที่มีอยู่ในกระบวนการ iteration ที่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย (จุดมุ่งหมายทางการเมือง) ได้สร้างความขัดแย้งบางอย่างที่ไม่เกิดในปัจจุบัน เมื่อมี iteration ในคณะกรรมการบริหารวางแผนแห่งรัฐ เช่นการตัดสินใจและการกระทำไม่ควรถูกบังคับโดยเจ้าหน้าที่ระดับสูงกว่ากระบวนการแบบทางการที่ไม่เป็นมาตรฐาน และอื่น ๆ ความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้มีการอภิปรายกันในวาระกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่ม แต่จะถูกกระจายไปสู่การสนับสนุนความโน้มเอียงที่จะพึ่งตนเอง ประการที่สอง การทำให้ดุลทรัพยากรการผลิตของประเทศสมดุลโดยใช้กระบวนการ iteration ระหว่างประเทศไม่จำเป็นต้องนำไปสู่แบบแผนการค้าที่เหมาะสมที่สุด หรือการแบ่งแยกแรงงานของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด การกระทำที่มากกว่าทำให้ระบบดุลทรัพยากรการผลิตสมดุลในประเทศใดประเทศหนึ่งจะนำไปสู่โครงสร้างของการค้าที่ได้กำไรมากที่สุด หรือการจัดสรรทรัพยากรการผลิตของประเทศมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ในกระบวนการ iteration ภายในกลุ่มที่นำไปสู่การทำให้ดุลทรัพยากรการผลิตในแต่ละประเทศสมดุล การติดต่อระหว่างประเทศจะไม่สมบูรณ์ทีเดียวและถูกจำกัดข้อมูลพื้นฐาน การตอบโต้ต่อการติดต่อมักจะไม่น่าแน่นอน และได้ละเลยการพิจารณาที่จะได้ผลประโยชน์ ระบบจะทำงานในทางเดียวกับระบบใดก็ตามที่จะทำงานเมื่อทุกคนที่เกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์บ้าง เพื่อรักษาระบบนั้นไว้ อย่างไรก็ตามผลเสียของระบบนี้ก็ปรากฏแก่ประเทศ CMEA

8.2.3 ปัญหาของการให้ความหมายของความร่วมมือทางการค้าใหม่ นอกเหนือจากปัญหาของความร่วมมือของแผนการค้าของประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พลังทางเศรษฐกิจบางอย่างที่จะทำให้การเจรจาทางการค้าไม่สำเร็จก็เกิดขึ้น บางครั้งความยุ่งยากมากที่สุดจะเกิดจากความไม่คล่องตัวของระบบเศรษฐกิจภายในประเทศของกลุ่ม ฉะนั้นความล้มเหลวของแผนในประเทศหนึ่งจะทำให้แผนของประเทศอื่นล้มเหลวเป็นลูกโซ่ ตัวอย่างของการกระทำที่เป็นลูกโซ่เกิดขึ้นในช่วงปี 1956 และ 1957 เมื่อประเทศโปแลนด์ลดการส่งออกถ่านหินให้กับประเทศในกลุ่ม และทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศอื่นสิ้นสะเทือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเยอรมันตะวันออก จนกระทั่งประเทศโซเวียตสามารถผลิตถ่านหินเพิ่มเพื่อชดเชยส่วนที่ประเทศโปแลนด์ไม่ได้ส่งให้ กลไกดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นบ่อยในประเทศ CMEA เพื่อที่จะ

หยุดการกระทำที่เป็นลูกโซ่นั้นประเทศที่ไม่ได้รับสินค้าเข้าตามที่คาดหมายไว้ควรจะรับสินค้าเข้าเหล่านี้จากตลาดอื่นหรือผลิตทดแทนภายในประเทศ

ปัญหาของความร่วมมือทางการค้าตามแผนต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแผนเดียวกันที่สอดคล้องกัน และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามแผนเหล่านั้นได้เน้นความสนใจให้กับเรื่องนโยบายที่สำคัญจำนวนมาก ผู้นำของประเทศในกลุ่มต้องการจะหลีกเลี่ยงปัญหาการเกินดุลและขาดดุลโดยไม่ต้องอาศัยกลไกตลาดแบบทุนนิยมที่จะมาบังคับการดำเนินการทางการค้า ผู้นำเหล่านี้ต้องการแบบแผนของการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมกว่านี้ โดยไม่ต้องละทิ้งการวางแผนแบบกายภาพไปสู่ข้อผูกมัดที่เป็นไปไม่ได้ เขาต้องการรักษาระบบการทำการตัดสินใจแบบรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงอันตรายของการกระทำที่เป็นลูกโซ่ของแผนที่ล้มเหลว ซึ่งเกิดจากความไม่คล่องตัวของ การรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางมากเกินไป นอกจากนี้เขายังต้องการที่จะร่วมมือกับแผนการค้าต่าง ๆ อย่างเต็มที่มากกว่าในการเจรจาทางการค้าทั่วไปในขณะที่มีการป้องกันการตัดสินใจโดยใช้อำนาจบังคับของประเทศใดประเทศหนึ่งในเวลาเดียวกัน

สิ่งที่ปรากฏแก่ผู้วางนโยบายของกลุ่มคือ ประการแรกเป็นการไม่เพียงพอที่จะสนใจแต่เพียงความร่วมมือทางการค้าอย่างเดียว จะต้องให้ความสนใจกับพลังของการผลิต ประการที่สองต้องสร้างสถาบันระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ ซึ่งสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ในระดับระหว่างประเทศ ตลอดช่วงเวลาหลังสงครามได้มีการทดลองต่าง ๆ ในการวางแผนระหว่างประเทศต่าง ๆ อย่างไม่สมัครง และในปัจจุบันนี้กลายเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก

8.3 ความพยายามในการวางแผนร่วมกัน

รูปแบบแรกของการวางแผนร่วมกันคือ/bilateral ในช่วงแรก ๆ หลังสงคราม ประเทศต่าง ๆ ได้ประชุมกันเพื่อหาทางร่วมมือกันในการผลิตและการลงทุนในขอบเขตเฉพาะ ตัวอย่างเช่นในปี 1947-1948 ประเทศโปแลนด์และเชโกสโลวาเกียได้ดำเนินการเจรจาและออกแถลงการณ์ที่น่าสนใจ ในปี 1952 หลายประเทศได้เริ่มต้นอภิปรายแบบทวิภาคีในเรื่องความชำนาญการผลิตของรายการใหญ่ ๆ เริ่มต้นจากการผลิตเหล็กท่อและขดลวด Industrial Treaties ซึ่งจะกำหนดสินค้าที่ประเทศใดประเทศหนึ่งควรจะผลิตและประเทศอื่นจะไม่ผลิต ซึ่งการเจรจาดังกล่าวปรากฏในปี 1953 อย่างไรก็ตามในบางกรณีสัญญาเหล่านี้เป็นเพียงเครื่องป้องกันอุตสาหกรรมส่งออกดั้งเดิมของประเทศหนึ่งจากการวางแผนมากเกินไปของประเทศอื่น อย่างไรก็ตามสัญญาเหล่านี้ไม่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในช่วงก่อนปี 1956

รูปแบบอื่นของความช่วยเหลือแบบทวิภาคีในการวางแผนคือการแลกเปลี่ยนเอกสารทางเทคโนโลยี พิมพ์เขียว และรายละเอียดของกระบวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งได้เริ่มต้นในปี 1949 และได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีต่อมา โครงการนี้ทำให้ประเทศในกลุ่มสามารถประหยัดความชำนาญทางเทคโนโลยีที่หายากและถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด รูปแบบอื่นของการแลกเปลี่ยนข่าวสารทางเทคโนโลยีคือ มีการประชุมแบบทวิภาคีหรือพหุภาคี (นอกประเทศ CMEA) ซึ่งได้อภิปรายปัญหาทางเทคโนโลยี เช่นการประชุมของนายธนาคารกลางต่าง ๆ และนายไปรษณีย์ เป็นต้น ในปี 1958 มีการประชุมดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างน้อย 59 ครั้ง อย่างไรก็ตามรูปแบบต่าง ๆ ของความร่วมมือภายในกลุ่ม และความพยายามที่จะร่วมมือกันวางแผนการผลิตในขอบเขตเฉพาะอย่างมีข้อจำกัด

8.3.1 คณะมนตรีความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (The Council of Mutual Economic Assistance) เป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อเพิ่มการติดต่อทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีระหว่างประเทศต่าง ๆ ของกลุ่ม สถาบันนี้ตั้งขึ้นในมอสโคว์เมื่อวันที่ 21 มกราคม 1949 โดยประเทศบัลแกเรีย เชคโกสโลวาเกีย ฮังการี โปแลนด์ รัสเซีย และไซเรียต จุดประสงค์ดั้งเดิมขององค์การนี้คือเพื่อจัดการทางการค้าระหว่างประเทศในเรื่องวัตถุดิบ อาหาร และเครื่องมือทางอุตสาหกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นพลังต่อต้านแผนการมาร์แชล

จนกระทั่งถึงปี 1954 ได้ให้ข้อเสนอแนะโดยตรงในการเปลี่ยนแปลงแผนการค้าและการผลิตของประเทศในกลุ่ม นอกเหนือจากหน้าที่ให้บริการเล็ก ๆ น้อยแล้ว เช่นในปี 1951 ได้ให้ข้อเสนอแนะในการทำสัญญาการค้าระหว่างประเทศเป็นแบบเดียวกันแล้ว สถาบันนี้ก็ไม่ได้ทำอะไรมากนัก ในช่วงหลังของปี 1953 หลังจากได้เริ่มต้น New Course ก็มีการวิจารณ์ระบบการวางแผนแบบพึ่งตนเอง และความต้องการความชำนาญในการผลิตของกลุ่มก็เพิ่มขึ้น ในการประชุมครั้งที่ 4 และ 5 ของสถาบันนี้ (มีนาคม 1954 และ พฤษภาคม 1954) มีการอภิปรายถึงความเป็นไปได้ในการเพิ่มความร่วมมือและความชำนาญในสินค้าเพื่อการผลิต สินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าเกษตร ได้มีข้อเสนอแนะมากมายให้จัดการลงทุนที่เหมือนกันในอุตสาหกรรมบางสาขา ซึ่งเป็นการตัดสินใจครั้งแรกที่สำคัญที่สุดของ CMEA ในปี 1955 ประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มได้เซ็นสัญญาเพื่อความร่วมมือซึ่งกันและกันในแผนการลงทุนและการผลิตสำหรับปี 1956-1960 ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยกล่าวถึง และเป็นขั้นการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความร่วมมือภายในกลุ่มต่อไป

ปี 1954 และ 1955 เป็นปีเริ่มแรกที่มีการอภิปรายกันจึงมีการดำเนินการอย่างแท้จริงเกิดขึ้นน้อย
อย่างไรก็ตามได้มีการเตรียมหนทางที่จะเปลี่ยนแปลงองค์การเพื่อเพิ่มกิจกรรมของสถาบันนี้

ในปี 1954 และ 1955 ได้มีการตั้งคณะกรรมการหลายชุดเพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหา
เฉพาะของการผลิตทางอุตสาหกรรมของกลุ่ม ในการประชุมครั้งที่ 7 (พฤษภาคม 1956) สภา
ได้ตั้งคณะกรรมการประจำ 12 คณะในสาขาอุตสาหกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการรวมกันครั้ง
แรก โดยอาศัยหลักตัวแทนถาวรจากกระทรวงต่าง ๆ ของประเทศ CMEA ในปีต่อมามีคณะ-
กรรมการเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับกลุ่มและคณะกรรมการดำเนินงานพิเศษ คณะกรรมการประจำ
มีหน้าที่ 3 ประการคือ ให้ข้อเสนอแนะทางความชำนาญการผลิตและมาตรฐานทางการผลิต
เสนอมาตรการต่าง ๆ สำหรับความร่วมมือของแผนการผลิตของประเทศ และกระทำตนเหมือน
เป็นศูนย์กลางของการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบพหุภาคี ขอบเขต
ของการตัดสินใจของ CMEA เพิ่มขึ้นหลังปี 1955 เนื่องด้วยมีคณะกรรมการพิเศษ

หน้าที่แรกของคณะกรรมการคือทำการตกลงในเรื่องมาตรฐานและความชำนาญใน
การผลิตที่ได้รับผลประโยชน์อย่างรวดเร็ว ข้อเสนอแนะเรื่องความชำนาญแบบพหุภาคีซึ่งได้เริ่ม
กับสินค้าจำนวนมากนั้นได้ก้าวหน้าไปสู่สาขาอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ และก้าวไปสู่อุตสาหกรรม
ทั้งหมด งานทางด้านมาตรฐานการผลิตของคณะกรรมการประจำได้เริ่มต้นทันทีหลังจากที่
ได้ก่อตั้งแล้ว และได้ดำเนินงานไม่เพียงแต่ร่วมกับการอภิปรายทางด้านความชำนาญเท่านั้น แต่
ยังดำเนินงานในขอบเขตของอุตสาหกรรมอื่น นอกจากมาตรการทางมาตรฐานการผลิตแล้วประเทศ
ในกลุ่มได้เริ่มต้นสร้างชุดของแบบอย่างการผลิต มาตรฐานทางเทคโนโลยี และการวัดแบบเดียวกัน
อย่างไรก็ตามการให้ข้อเสนอแนะในเรื่องความชำนาญและมาตรฐานการผลิตไม่ได้หมายความว่า
ข้อเสนอแนะนี้จะดีเลิศ ดำเนินงานได้ หรือบรรลุผลสำเร็จอย่างแท้จริง ผลของความชำนาญ
การผลิตแบบใหม่ได้ละทิ้งสิ่งที่เราต้องการอีกมาก

หน้าที่ประการที่สองของคณะกรรมการคือสร้างความร่วมมือของแผนการผลิตของ
ประเทศ CMEA หน้าที่นี้ได้ถูกละเลยจนกระทั่งถึงช่วงหลังของทศวรรษ 1950 วิธีการและปัญหา
ของการวางแผนของทุกประเทศในกลุ่มจะได้อภิปรายในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

หน้าที่ประการที่สามของคณะกรรมการคือการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคโนโลยีและ
เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดของสถาบันนี้จนถึงปี 1960 นอกจากนั้นประเทศโซเวียตได้มีส่วนร่วมใน
กิจกรรมนี้ของ CMEA มากกว่างานทางด้านความชำนาญและมาตรฐานการผลิต

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะต่าง ๆ ของการแลกเปลี่ยนข่าวสารแยกเป็นส่วน ๆ สมาชิกของคณะกรรมการได้เปรียบเทียบข้อมูลของสัมประสิทธิ์การผลิตต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการโลหะเหล็กได้วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะของเตาเผาจากแต่ละประเทศ และได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเตาเผาให้มีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ได้รับความสะดวกโดยผ่านการประชุมพิเศษของกลุ่มทั้งหมด ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการของ CMEA เกี่ยวกับปัญหาพิเศษของการผลิต เช่นการประชุมเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตซีเมนต์ ซึ่งจัดโดย Building Industry Commission กิจกรรมดังกล่าวจะได้รับผลประโยชน์โดยผ่านการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) ของแต่ละคณะกรรมการ โครงการความช่วยเหลือทางเทคโนโลยีร่วมกันนี้เป็นการกำหนดหน้าที่การวิจัยและการพัฒนา (R & D) ให้กับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มตัวอย่างเช่นประเทศรומาเนียถูกกำหนดให้ทำการวิจัยเรื่องเครื่องจักรกลสูบน้ำมัน และประเทศเยอรมันตะวันตกถูกกำหนดให้ทดลอง เครื่องมือการผลิตทางเคมีแบบต่าง ๆ ลักษณะสุดท้ายของงานชนิดนี้จะเป็นการร่วมมือในโครงการวิจัยปัจจุบัน และขจัดการวิจัยที่เหมือนกัน ตัวอย่างเช่นในฤดูใบไม้ร่วงปี 1960 คณะกรรมการในเรื่องการสร้างเครื่องจักรได้พิจารณาโครงการวิจัย 6,300 โครงการ และสามารถจัดโครงการวิจัยที่เหมือนกับของประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มประมาณ 900 โครงการ

งานของคณะกรรมการประจำของ CMEA ในเรื่องความชำนาญการผลิต การวางแผน และการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคโนโลยีดูเหมือนจะเพิ่มมากขึ้นทุกปี เพราะ CMEA ไม่เหมือนกับสถาบันความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศตะวันตก เช่น OEEC CMEA ได้ขออนุญาตขยายกิจกรรมของสถาบันไว้ กิจกรรมของสถาบันนี้ได้ก้าวหน้ามากขึ้นหลังจากได้มีการร่างกฎบัตรของ CMEA ขึ้นในปี 1959 แล้ว การพัฒนาที่เกิดขึ้นมีดังนี้คือ²

1. ในปี ค.ศ. 1962 ได้มีประกาศ “หลักการขั้นพื้นฐานของการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศของประเทศสังคมนิยม” คือการวางนโยบายประสานงานอย่างใกล้ชิดระหว่างนโยบายเศรษฐกิจของแต่ละประเทศในกลุ่มซึ่งเริ่มมีการปรึกษาหารือมาตั้งแต่ปี 1958 ในการนี้หมายความว่าแต่ละประเทศในกลุ่มจะต้องปรึกษากันล่วงหน้าก่อนที่จะร่างนโยบายแห่งชาติของตน การร่วมมือดังกล่าวดำเนินไปช้ามากจนกระทั่งได้เริ่มแผน 5 ปี ระหว่าง 1966-1970 ผลของหลักการนี้ แต่ละประเทศจะถูกกำหนดให้มีความชำนาญในการผลิตต่าง ๆ กัน คือ เชคโกสโลวาเกีย

2. ประทุมพร วัชรเสถียร, อ้างแล้ว, หน้า 72-77

มีความชำนาญในการผลิตเครื่องจักรและเครื่องมือรวมทั้งอาวุธที่โซเวียตต้องการ โปแลนด์มีความชำนาญในการผลิตถ่านหินและการต่อเรือ ภูมิเนียมมีความชำนาญในเรื่องสิ่งทอ เป็นต้น การจำแนกดังกล่าวนี้ขัดต่อความต้องการที่แท้จริงของแต่ละประเทศ ประเทศเหล่านี้ต้องการที่จะพัฒนาทรัพยากรแต่ละอย่างของตนเองให้เพียงพอกับการใช้สอยภายในประเทศและส่งออกได้ ประเทศยุโรปตะวันออกมีทรัพยากรที่สำคัญดังตารางที่ 8.1

ตารางที่ 8.1 : แสดงทรัพยากรของประเทศยุโรปตะวันออก

ประเทศ	ทรัพยากร
อัลบาเนีย	โครเมียม น้ำมันดิบ ทองแดง นิกเกิล ถ่านหิน และแร่เหล็ก
บัลแกเรีย	ถ่านหิน หินน้ำมัน และโลหะต่าง ๆ
เชโกสโลวาเกีย	ยูเรเนียม
เยอรมันตะวันออก	ลิกไนต์ และโปแตสเซียม
ฮังการี	บ็อกไซต์ และลิกไนต์
โปแลนด์	ถ่านหิน ทองแดง และกำมะถัน
รูมาเนีย	น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เหล็ก โปแตสเซียม โลหะต่าง ๆ และป่าไม้

จากตารางจะเห็นว่าบางประเทศเช่นรูมาเนียไม่ต้องการที่จะถูกกำหนดตามแผนโซเวียตเลย เพราะประเทศรูมาเนียมีน้ำมันก็อยากจะพัฒนาให้ได้ผลผลิตขึ้นมาเพื่อขายให้กับประเทศยุโรปตะวันออกด้วยกัน และกับประเทศนอกกลุ่ม ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้รูมาเนียมีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับรัสเซียตั้งแต่นั้นมา

2. ในปี ค.ศ. 1964 ได้มีการตั้งธนาคารเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (Bank for International Economic Cooperation) ขึ้นในกลุ่ม ซึ่งมีทุนดำเนินงานประมาณ 300 ล้านดอลลาร์ เพื่อเป็นการให้ความสะดวกในเรื่องสินเชื่อเกี่ยวกับการค้าขายระหว่างประเทศในยุโรปตะวันออกด้วยกัน และค้าขายกับประเทศนอกกลุ่ม แต่สำหรับประเทศนอกกลุ่มจะไม่ได้รับผลประโยชน์มากนัก เพราะธนาคารนี้มีเงินตราสกุลแข็งน้อยมาก

3. ปลายปี 1969 ลักษณะการเมืองระหว่างประเทศมีแนวโน้มไปในด้านมีการผ่อนคลายความตึงเครียด (detente) มากขึ้น คือวิลลี บรานด์น์ได้เป็นนายกรัฐมนตรีของเยอรมันตะวันตก และมีเจตนาจำนงจะเริ่มนโยบาย Ostpolitik คือปรับสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศทางตะวันออกของเยอรมันได้แก่โซเวียต และกลุ่มสังคมนิยมตะวันออก รวมทั้งเยอรมันตะวันออกซึ่งไม่เคยมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันเลย (นอกจากรูมาเนียที่ได้เปิดสัมพันธ์กับเยอรมันตะวันตก

ก่อนหน้านั้นในปี 1967 ซึ่งทำให้โซเวียตไม่พอใจมาก) และในระยะเวลาเดียวกันประธานาธิบดี นิกสันก็ได้ยินยอมที่จะเปิดการเจรจาจำกัดอาวุธยุทธศาสตร์ (SALT) กับโซเวียต โซเวียตจึงต้องการมีความเคร่งครัดของนโยบายภายในกลุ่มตนมากขึ้น เพื่อมิให้กระทบกระเทือนจากภาวะ การผ่อนคลายความตึงเครียดเช่นนี้ จึงได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายที่จะรวมกลุ่มเศรษฐกิจ (economic integration) ของประเทศยุโรปตะวันออกหลังจากที่ได้ปรึกษาขั้นต้นแล้วในการประชุม ครั้งที่ 23 ในเดือนมกราคม 1969

4. ในปี 1970 มีการตั้งธนาคารการลงทุนระหว่างประเทศขึ้น (International Investment Bank) เพื่อเป็นแหล่งกลางในการพัฒนาด้านการลงทุนร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก มีบริการ ให้เงินกู้ และให้คำปรึกษาทางด้านเทคโนโลยี

5. ในปี 1971 มีการวางแผนเพื่อความร่วมมืออย่างใกล้ชิดและการพัฒนาในการรวมกลุ่ม ทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมของกลุ่ม CMEA เพื่อสืบต่อให้นโยบายการรวมกลุ่มเป็นผลสำเร็จ ขึ้นมา ซึ่งก่อนที่จะเป็นผลสำเร็จออกมาได้มีการโต้แย้งระหว่างประเทศต่าง ๆ ในกลุ่ม เพราะ จะทำให้สถาบัน CMEA มีลักษณะเป็นองค์การเหนือรัฐ (supranational) จึงทำให้ประเทศ รูมาเนียคัดค้าน อย่างไรก็ตามในปี 1971 มีการกำหนดสาระสำคัญของนโยบายใหม่ 7 ประการ คือ

ก. เมื่อประเทศในกลุ่มมีปัญหาเศรษฐกิจขั้นพื้นฐาน จะแก้ไขได้โดยปรึกษาแบบทวิภาคี หรือพหุภาคีระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง

ข. ในการวางแผนนโยบายอุตสาหกรรม และนโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติของแต่ละประเทศ นั้น จะมีการร่วมมือกันเพื่อวางแผนระยะยาวเช่น 5 ปี หรือมากกว่านี้

ค. จะพัฒนาให้เกิดความชำนาญพิเศษในแต่ละสาขาอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีในแต่ละประเทศ แล้วต่อจากนั้นจึงมาร่วมมือแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกันและกัน ตลอดจน ร่วมมือในโครงการวิจัยต่าง ๆ ด้วย

ง. มีการวางแผนร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพในการค้าขายแลกเปลี่ยนซึ่งกัน โดยปรับปรุง องค์การการค้าของรัฐ และระบบการกำหนดราคาสินค้า

จ. พัฒนาการติดต่อระหว่างกระทรวงต่อกระทรวง หน่วยงานต่อหน่วยงาน และโครงการ วิจัยต่อโครงการวิจัยในหมู่ประเทศ CMEA

ฉ. ปรับปรุงแก้ไขปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยเน้นความรับผิดชอบด้านการเงินของประเทศผู้ร่วมมือ

6. ในปี 1975 จากการประชุมใหญ่ครั้งที่ 29 ที่บูคาเรสต์ ประเทศโรมาเนีย ได้มีการกำหนดแผนความร่วมมือสำหรับมาตรการการรวมกลุ่มแบบพหุภาคี (Co-ordinated Plan for Multilateral Integration Measure) ซึ่งได้กำหนดแผนการ 5 ปีคือระหว่างปี 1976-1980 ให้เป็นช่วงของการวางแผนนโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติร่วมกัน การลงทุนร่วมกัน การกำหนดความชำนาญการผลิตแบ่งแยกกันไป และเพิ่มการค้าระหว่างกลุ่ม แต่อย่างไรก็ตามปรากฏว่าการพัฒนาเพื่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าวไม่ทำให้โซเวียตมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ตรงข้ามกลับทำให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยภายในกลุ่มมากขึ้น เพราะแต่ละประเทศมีคะแนนเสียงแสดงมติของตน ซึ่งจะให้อำนาจเผด็จการของโซเวียตลดน้อยลง ดังนั้นจึงมีผู้ให้ข้อสังเกตว่าถึงเวลาที่โซเวียตต้องมีความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะพัฒนากลุ่มประเทศนี้ให้เจริญทางเศรษฐกิจภายในเต็มที่ เพื่อจะได้มีความสามารถค้าขายกับประเทศต่างกลุ่มได้ ซึ่งในการนี้จะให้ผลดี 3 ประการคือ

ก. การค้าขายกับประเทศต่างกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ยิ่งจะทำให้ยุโรปตะวันออกกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญยิ่งขึ้น ซึ่งไม่ผิดหลักการของมาร์กซิสม์-เลนินนิสม์ เพราะระบบนี้ต้องการให้รากฐานของประเทศเป็นสังคมอุตสาหกรรม และมีคนงานเป็นชนกลุ่มใหญ่ของสังคม

ข. การค้ากับประเทศต่างกลุ่ม เป็นวิธีการสำคัญที่จะนำเอาเงินตราสกุลหลักเข้าประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่กลุ่มประเทศยุโรปตะวันออกต้องการอย่างยิ่งเป็นเวลานานแล้ว

ค. ขณะนี้โซเวียตและยุโรปตะวันออกมีความต้องการอย่างมากในเครื่องจักรและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมจากฝ่ายตะวันตกและญี่ปุ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพทางการผลิตของตน ฉะนั้นจึงมีความเต็มใจที่จะค้าขายกับประเทศต่างกลุ่มมากกว่าที่เคยเป็นมา

แผนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของ CMEA ต่างกับ EEC คือ ในกรณีของ CMEA เป็นการรวมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของตนเองให้เกิดความพร้อมในการค้ากับประเทศต่างกลุ่มไม่ใช่เพื่อความแข็งแกร่งในการต่อรองตั้งเช่นประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งจะเห็นได้จากตัวเลขการค้าระหว่างยุโรปตะวันออกกับประเทศต่าง ๆ ในปี 1976 ตามตารางที่ 8.2

ตารางที่ 8.2 : แสดงการค้าระหว่างยุโรปตะวันออกกับประเทศต่าง ๆ ในปี 1976 (ไม่รวมยูโกสลาเวีย)

ประเทศ	สินค้าเข้าที่สำคัญ	สินค้าออกที่สำคัญ	ประเทศผู้ซื้อ	ประเทศผู้ขาย
อิตาลี	เครื่องจักร เครื่องมือ เหล็ก สิ่งทอ	ไตรเทียม ทองแดง ซีเมนต์ กำมะถัน ยาสูบ ผลไม้ ผัก	จีน ยูโกสลาเวีย เซคโกสโลวาเกีย เยอรมันตะวันตก รุมาเนีย	แคนาดา
บัลแกเรีย	ถ่านหิน น้ำมันดิบ เหล็กดิบ เหล็กกล้าสำเร็จรูป เครื่องมือทางเคมี อาหาร สิ่งทอ ยาง ฝ้าย อะไหล่รถยนต์ รถแทรกเตอร์	เครื่องกลึง เครื่องไฟฟ้า บินจันไฟฟ้า เหล็กแผ่น ปูนไฮดรเจน ปุ๋ยยูเรีย ฝ้าย ยาสูบ บุหรี่ ผลไม้ ผัก	โซเวียต (54.6%) เยอรมันตะวันตก โปแลนด์ เซคโกสโลวาเกีย รุมาเนีย กลุ่มประเทศทุนนิยม (8.5%)	โซเวียต (50.7%) เยอรมันตะวันตก โปแลนด์ เซคโกสโลวาเกีย กลุ่มประเทศทุนนิยม (21.3%)
เชคโกสโลวาเกีย	อาหารสัตว์ ฝ้าย ปุ๋ย แร่ดิบ น้ำมัน เคมีภัณฑ์ เครื่องมือทางการเกษตร เครื่องใช้ในสำนักงาน เครื่องมือทำโลหะ เครื่องยนต์	เครื่องมือ เครื่องจักร สิ่งทอ เครื่องจักร ทำหนังสือพิมพ์ เครื่องยนต์ เครื่องโทรคมนาคม เครื่องจักรรถไฟ เครื่องยนต์ เต็มผ้า รองเท้า	โซเวียต (33%) เยอรมันตะวันตก เยอรมันตะวันตก กลุ่มประเทศทุนนิยม (25%)	โซเวียต (32%) เยอรมันตะวันตก เยอรมันตะวันตก กลุ่มประเทศทุนนิยม (25%)
เยอรมันตะวันตก	ข้าวต่าง ๆ น้ำมัน ถ่านหิน เหล็กดิบ เหล็กกล้า ถั่ว ก๊าซธรรมชาติ แร่ใยหิน รถแทรกเตอร์ เครื่องจักรดีเซล รถจักรดีเซล รถยนต์ เครื่องมือตัดเหล็ก เครื่องมือเคมี ยางเทียม ทองแดง ไม้ กระดาษ	เครื่องมือ เครื่องจักร สิ่งทอ เครื่องพิมพ์ รถแทรกเตอร์ เครื่องมือทางการเกษตร รถยนต์ เครื่องจักรดีเซล เครื่องยนต์ เครื่องมือตัดเหล็ก	โซเวียต (33%) เซคโกสโลวาเกีย เยอรมันตะวันตก โปแลนด์ ฮังการี กลุ่มประเทศทุนนิยม (27%)	โซเวียต (30%) เยอรมันตะวันตก เซคโกสโลวาเกีย โปแลนด์ ฮังการี กลุ่มประเทศทุนนิยม (34%)

ประเทศ	สินค้าเข้าที่สำคัญ	สินค้าออกที่สำคัญ	ประเทศผู้ซื้อ	ประเทศผู้ขาย
อังกฤษ	เครื่องมือขนส่ง น้ำมัน เหล็กและเหล็กดิบ เคมีภัณฑ์ โตะต่าง ๆ อากาศ สิ่งทอ ป้าย ไม้ซุง	เครื่องจักร เครื่องมือขนส่ง เครื่องจักรไฟฟ้า เมล็ดข้าวต่าง ๆ เหล็กและเหล็กดิบ ผลไม้ ผัก เนื้อ เสื้อผ้า เกษภัณฑ์ สิ่งทอ	ไต้หวัน (38.9%) เยอรมันตะวันออก เยอรมันตะวันตก โปแลนด์ ประเทศตุรกี (27.7%)	ไต้หวัน (35%) เยอรมันตะวันออก เยอรมันตะวันตก โปแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ วาเกีย ประเทศญี่ปุ่น (34.3%)
โปแลนด์	น้ำมัน เหล็กถ่าน ท่อเหล็ก ผลิตภัณฑ์จากน้ำมัน เครื่องตัดเหล็ก ขีวสาลี ผ้าย พลาสติก	ถ่านหิน เรือประมง เสื้อผ้า เครื่องมือก่อสร้าง ตู้รถไฟ ป้าย โตะเงิน เกษภัณฑ์ เครื่องหนัง	ไต้หวัน (30%) สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมันตะวันออก ฝรั่งเศส อิตาลี ยูมาเนีย อเมริกา (3%) อังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น (5%)	ไต้หวัน (26%) เยอรมันตะวันออก เยอรมันตะวันตก สวิตเซอร์แลนด์ อเมริกา (6%) ประเทศญี่ปุ่น (5%)
ยูมาเนีย	เครื่องจักร อะไหล่ เหล็ก เชื้อเพลิงแร่ธาตุ เนื้อสัตว์ ผัก เคมีภัณฑ์ ป้าย เหล็ก และเหล็กดิบ	น้ำมันและผลิตภัณฑ์จากน้ำมัน เครื่องจักร อะไหล่ เหล็กและเหล็กดิบ ไม้ซุง เครื่องไม้ต่าง ๆ	ไต้หวัน (19.9%) สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมันตะวันออก เยอรมันตะวันตก โปแลนด์ จีน (4.1%)	ไต้หวัน (17.2%) เยอรมันตะวันออก สวิตเซอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ ประเทศญี่ปุ่น (30.5%)

แหล่งที่มา : U.S. Dept. of Commerce. Overseas Business Reports, June 1977, pp.3-11

8.3.2 ปัญหาทางการเมืองและวิธีการดำเนินงานของ CMEA ประเทศยุโรปตะวันออก มีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการเป็นปรปักษ์ซึ่งกันและกัน และไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์กับ โซเวียตอย่างไร ประเทศเหล่านี้มีความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกันในอดีต ขนาดของอำนาจของ CMEA เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมาก เพราะทัศนคติเดิมยังมีอยู่ นักเศรษฐศาสตร์ชาวบัลแกเรีย ได้กล่าวเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของ CMEA ว่า ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมไม่ได้มีศูนย์กลาง ในการวางแผนและไม่มีแผนระยะยาวแบบเดียวกัน การพัฒนาตามแผนของประเทศในกลุ่มได้รับ ผลสำเร็จเพราะประเทศต่าง ๆ ตั้งใจประสานแผนระยะยาวและระยะสั้นซึ่งกันและกัน ฉะนั้น ความเจริญเติบโตของการผลิตวัตถุดิบถูกกำหนดในทิศทางตามแผนโดยใช้หลักของโครงสร้าง แร่ธาตุและแรงงานสำรองที่มีอยู่ในโลกสังคมนิยม การผลิตผลผลิตต่าง ๆ ดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบเป็นอันหนึ่งอันเดียวจากข้อเสนอแนะของ CMEA อย่างไรก็ตามความเห็นชอบ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้อาจจะเป็นการบังคับ ฉะนั้นประเทศ CMEA จำนวนมากได้ต่อต้าน ข้อเสนอแนะของ CMEA ในระหว่างปี 1956-1958 ประเทศโปแลนด์ได้ละเมิดข้อตกลงในการ ส่งถ่านหินให้กับเยอรมันตะวันออก (และได้ส่งถ่านหินนี้ไปประเทศตะวันตก) แต่ได้ผลิตเครื่องจักร จำนวนมากตามข้อเสนอแนะของ CMEA ในเรื่องความชำนาญการผลิตและข้อตกลงความชำนาญ แบบทวิภาคี ซึ่งเครื่องจักรเหล่านี้ประเทศโปแลนด์ควรจะนำเข้า (การที่ประเทศโปแลนด์ลด สินค้าเข้าที่ส่งจากประเทศ CMEA เป็นผลของการไม่คำนึงถึงโครงการความร่วมมือทางการ ผลิตของกลุ่ม) จนกระทั่งปี 1958 ประเทศโปแลนด์ยังคงผลิตสินค้าที่ CMEA ไม่ได้เสนอแนะ ประเทศอื่น ๆ ก็ได้กระทำในลักษณะเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ประเทศเชคโกสโลวาเกียได้รับข้อ เสนอแนะให้ผลิตรถแทรกเตอร์ขนาด 25 แรงม้า และส่งสินค้าเหล่านี้ไปยังประเทศอื่น ๆ ประเทศเยอรมันตะวันออกได้รับรถแทรกเตอร์เหล่านี้จากประเทศเชคโกสโลวาเกียไม่เพียงพอ และ ต้องเริ่มต้นผลิตรถแทรกเตอร์รูปแบบดังกล่าวเอง เหตุการณ์เป็นเช่นนี้เพราะประเทศเชคโกสโล วาเกียได้ขายรถแทรกเตอร์เหล่านี้จำนวนมากในตลาดทุนนิยม การกระทำเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะประเทศสังคมนิยมแต่ละประเทศควรจะต้องรักษาหลักการผลประโยชน์ร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันก่อน

ในอีกกรณีหนึ่งเกี่ยวกับข้อตกลงเรื่องความชำนาญในการผลิตระหว่างประเทศในแผน การส่งออกและนำเข้า ปรากฏว่าบางประเทศไม่ได้ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของ CMEA ฉะนั้น จึงมีหลายประเทศได้ใช้มาตรการที่ไม่เป็นทางการบังคับให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะ ของ CMEA ตัวอย่างเช่นในเดือนสุดท้ายของปี 1956 และต้นปี 1957 ประเทศเยอรมันตะวันออก

โซเวียต และเชคโกสโลวาเกียได้ร่วมกันยับยั้งเคมี ปุ๋ย ยางรถยนต์ และวัตถุดิบเช่นซีเมนต์จากประเทศโปแลนด์ เพื่อสนับสนุนให้ประเทศโปแลนด์ปฏิบัติตามข้อตกลงเดิม การลงโทษเช่นนี้ได้นำไปใช้กับประเทศอื่น ๆ ของ CMEA

โดยทั่วไปประเทศโซเวียตไม่ได้ควบคุม CMEA อย่างเต็มที่ เพราะในการประชุมของ CMEA ประเทศโซเวียตมีเพียงเสียงเดียว คณะกรรมาธิการอยู่ในประเทศใดประเทศนั้นจะมีบทบาทที่สำคัญ แต่ในการตัดสินใจที่สำคัญที่สุดปรากฏว่าประเทศโซเวียตมีอำนาจมากที่สุด เพราะคณะกรรมาธิการที่สำคัญที่สุดอยู่ที่มอสโคว์และคณะผู้แทนของคณะกรรมาธิการอื่น ๆ ที่เป็นชาวโซเวียตมีอยู่จำนวนมาก ในกรณีที่มีการโต้แย้งระหว่างประเทศยุโรปตะวันออกต่าง ๆ จะให้ประเทศโซเวียตเป็นผู้ประนีประนอม และเนื่องจากระบบ Russian Embassy ทำให้ประเทศโซเวียตสามารถได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประเทศยุโรปตะวันออกมากกว่าที่ประเทศอื่น ๆ จะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับประเทศโซเวียตหรือเกี่ยวกับประเทศยุโรปตะวันออกด้วยตนเอง

ในที่สุดเพราะประเทศยุโรปตะวันออกทั้งหมดต้องพึ่งพาประเทศโซเวียตมากกว่าที่ประเทศโซเวียตพึ่งพาประเทศตน ประเทศยุโรปตะวันออกทั้งหมดจึงต้องคำนึงถึงความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นถ้าประเทศโซเวียตตัดสินใจยับยั้งวัตถุดิบบางชนิดเพื่อลงโทษการฝ่าฝืนของประเทศ CMEA บางประเทศ แต่อย่างไรก็ตามความรับผิดชอบร่วมกันของประเทศในกลุ่มจะทำให้ประเทศ CMEA ประสบผลสำเร็จถ้ามาตรการต่าง ๆ ที่คำนวณความล้มเหลวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความตึงเครียดทางการเมืองยังคงมีอยู่และจะปรากฏด้วยวิธีต่าง ๆ เช่นการยับยั้งข้อมูลสถิติบางอย่าง แต่อย่างไรก็ตามความตึงเครียดดังกล่าวก็ลดน้อยลงหลังจากปี 1956

8.3.3 ปัญหาของการทำการตัดสินใจใน CMEA ความเจริญเติบโตของ CMEA เป็นความเจริญเติบโตขององค์การ ซึ่งได้พยายามที่จะประสานการตัดสินใจทางการผลิตของประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มแบบราชการ CMEA ต้องพัฒนาวิธีการพิเศษที่ใช้ในการตัดสินใจ เนื่องมาจากลักษณะที่ทำอะไรแบบไม่ตั้งใจ การตัดสินใจดังกล่าวไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของกลุ่มเหมาะสมขึ้น แต่ยังคงเป็นที่ยอมรับของประเทศที่มีส่วนร่วมด้วย

ปัญหาที่สำคัญอันดับแรกของการทำการตัดสินใจคือการเก็บรวบรวมข้อมูลและการพัฒนาระบบการรายงานทางสถิติ ซึ่งจะทำให้การเปรียบเทียบข้อมูลจากประเทศต่าง ๆ ของ CMEA มีความหมาย ความร่วมมือระหว่างนักสถิติในประเทศสมาชิกของ CMEA มีน้อย ในปี 1952 CMEA ได้จัดการประชุมที่จะให้ได้คำนิยามทั่ว ๆ ไปของสถิติการค้าระหว่างประเทศ ในการประชุมครั้งที่สองที่มอสโคว์เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1958 ตัวแทนของกลุ่มได้อภิปรายปัญหา

เกี่ยวกับการเปรียบเทียบมาตรฐานการครองชีพ และอัตราค่าจ้างที่แท้จริง ในการประชุมครั้งนั้น ไม่มีข้อตกลงและไม่ได้ตั้งคณะกรรมการย่อยเพื่อศึกษาปัญหานี้ต่อไป ในเดือนมีนาคม 1959 นักสถิติของกลุ่มได้คิดรายละเอียดในการให้ชื่อผลผลิตสำหรับการค้าระหว่างประเทศเพื่อเป็นระเบียบมาตรฐานสำหรับการคำนวณดัชนีราคาการค้าและดัชนีปริมาณการค้า ในปี 1960 การให้ชื่อผลผลิตในสถิติการค้าระหว่างประเทศเป็นแบบเดียวกัน แต่นอกเหนือจากระบบการแบ่งแยกโดยทั่วไป จึงทำให้สถิติการผลิตในกลุ่มต่างกันมากและทำให้การเปรียบเทียบสำหรับการวางแผนอย่างถูกต้องมีความยากลำบาก ฉะนั้นในต้นทศวรรษ 1960 คณะกรรมการย่อยของ CMEA ได้คิดการให้ชื่อผลผลิตโดยใช้ลักษณะทางกายภาพทั่วไปและการวัดมูลค่าเพื่อให้ประเทศทั้งหมดนำไปใช้ ซึ่งเหมือนกับกระบวนการและคำนิยามทางบัญชีเศรษฐศาสตร์มหภาคเพื่อใช้ในการคำนวณรายได้ประชาชาติ โครงการเหล่านี้มีความยุ่งยากมากในการที่จะกระทำ ช่วงเวลาของแผนก็ต้องประสานกันด้วย เพื่อที่จะให้การดำเนินงานดังกล่าวมีความสะดวก CMEA จึงได้ตั้งคณะกรรมการประจำทางด้านสถิติในเดือนมิถุนายน 1962 การให้ชื่อทางสถิติและการวางแผนนั้นไม่เพียงปัญหาเดียวของการวางแผนภายในกลุ่ม เพราะผู้วางนโยบายของกลุ่มได้ปฏิเสธการร่วมมือทางการผลิตและการตัดสินใจทางการค้าโดยกลไกตลาด จึงต้องมีการพัฒนาวิธีการพิเศษสำหรับ CMEA เพื่อใช้เปรียบเทียบข้อมูลทางด้านต้นทุนและราคา ฉะนั้นในปี 1959 คณะกรรมการประจำเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจได้สร้างแผนการระยะยาวในการทำวิจัยเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของกลุ่มคือ Ostrovitianov ได้เริ่มต้นเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการคำนวณต้นทุนของประเทศทั้งหมดในกลุ่ม เพื่อที่จะได้เครื่องวัดอันเดียวกันที่สามารถใช้เปรียบเทียบต้นทุนการผลิตระยะยาวในประเทศต่าง ๆ

ในปี 1960 คณะกรรมการประจำเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจได้ดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. วิธีการเปรียบเทียบเพื่อใช้ในการคำนวณสัมประสิทธิ์ของการผลิตและการกระจายรายได้ประชาชาติ
2. หลักการที่สำคัญและสัมประสิทธิ์ของการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศภายในกลุ่ม
3. วิธีการเปรียบเทียบกำไรทางเศรษฐกิจของการลงทุน
4. วิธีการเปรียบเทียบสัมประสิทธิ์ของต้นทุนการผลิต (รวมทั้งกระบวนการทางบัญชีและการกำหนดราคา)

งานเหล่านี้จะรวมการคิดวิธีการคำนวณทั้งสัมประสิทธิ์มูลค่าและปริมาณด้วย เช่นไม่เพียงแต่สัมประสิทธิ์ของอัตราส่วนทุนต่อผลผลิต และผลิตภาพ (productivity) ของแรงงานเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการวัดความสามารถด้วย

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทการวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเพียงครึ่งหนึ่งของงานการวางแผน งานอีกครึ่งหนึ่งประกอบด้วยปัญหาของการวิเคราะห์ ประเมินค่าและใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อทำการตัดสินใจ คณะกรรมการวิชาการของ CMEA ได้ใช้วิธีการวางแผนที่สำคัญ 2 วิธีคือวิธีการดุลทรัพยากรการผลิตและวิธีการสัมประสิทธิ์ (material balance techniques and the method of coefficients)

ดุลทรัพยากรการผลิตทั้งหมดของประเทศในกลุ่มซึ่งได้คำนวณครั้งแรกในปี 1955 เป็นเครื่องมือในการวางแผนครั้งแรกที่สำคัญที่สุดของ CMEA และได้ใช้กับการผลิตวัตถุดิบ เครื่องจักร และสินค้าเกษตร แต่เนื่องจากไม่ได้คำนวณสัมประสิทธิ์ทางเทคนิคของผลผลิตกับปัจจัย ทำให้การใช้ดุลทรัพยากรมีข้อจำกัดเพราะไม่สามารถสร้าง matrix ของ input-output เพื่อทดสอบความสอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ การเปรียบเทียบดุลทรัพยากรการผลิตของสินค้าต่าง ๆ ในกลุ่มจะช่วยให้เรื่องความชำนาญการผลิตและการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามวิธีการเช่นนี้ไม่ได้แสดงทิศทางการขจัดขาดดุลและเกินดุลและวิธีการที่จะทำให้เกิดการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศ ปัญหาเหล่านี้ควรจะได้รับการพิจารณาเพิ่มเติม

หนังสือพิมพ์ของกลุ่มได้ลงเรื่องต่อไปนี้น้อยมาก เช่นเรื่องดุลทรัพยากรการผลิตของกลุ่ม หรือดุลเหล่านี้ได้ใช้อย่างแท้จริงอย่างไร และมีการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการทำให้อุปทานเท่ากับอุปสงค์อย่างไร เท่าที่ทราบมีเพียงแรธาตุและสินค้าเกษตรเท่านั้นที่ได้ดุลอย่างเป็นทางการ แต่ละคณะกรรมการได้ทำให้สินค้าเฉพาะอย่างสมดุลของมันเองซึ่งไม่ค่อยเป็นทางการ วิธีการที่แท้จริงที่ CMEA หรือคณะกรรมการใช้ตัดสินใจว่าจะขจัดความแตกต่างของอุปทานและอุปสงค์ยังคงเป็นสิ่งลึกลับ ได้มีการวิจารณ์ระบบดุลทรัพยากรการผลิตภายในกลุ่มในปี 1958 นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันตะวันออกกล่าวว่าไม่เพียงแต่วัตถุดิบและเชื้อเพลิงเท่านั้นที่จะต้องได้ดุล แต่สินค้าสำเร็จรูปและปริมาณเงินที่เสนอขายต้องได้ดุลด้วย นักเศรษฐศาสตร์ชาวเชโกสโลวาเกียได้เสนอให้มีความสมดุลของสาขาการผลิต I และ II (สินค้าเพื่อการผลิตและการบริโภค) ในปี 1960 นักเศรษฐศาสตร์ชาวโซเวียตได้เสนอระบบเดียวกันสำหรับที่ประเทศทุกประเทศในกลุ่มจะใช้ดุลทรัพยากรการผลิต เพื่อให้ดุลทรัพยากรการผลิตสมดุลง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามไม่มีนักเศรษฐศาสตร์คนใดกล่าวถึงปัญหาว่าจะใช้ระบบนี้อย่างไร

ปัญหาของการสร้างสัมประสิทธิ์ที่เหมาะสมที่จะทดสอบกำไรโดยเปรียบเทียบของการผลิตในประเทศต่าง ๆ และการใช้สัมประสิทธิ์เหล่านี้ในการทำการตัดสินใจเรื่องความชำนาญเป็นสิ่งที่ยากที่จะแก้ไขมากกว่าปัญหาของการสร้างดุลยภาพการผลิตในทุกประเทศ

เมื่อเริ่มต้นการตัดสินใจเรื่องความชำนาญได้ใช้หลักการว่าความชำนาญใดก็ตามที่ทำให้การผลิตติดต่อกันนานกว่าย่อมดีกว่าไม่มีความชำนาญเลย และจากข้อเสนอแนะของ CMEA ในปี 1956 เกี่ยวกับความชำนาญในการผลิตเครื่องจักร 600 ชนิดที่ต่างกัน แสดงว่าไม่ได้เป็นไปตามเหตุผลนี้ เพราะมีปัญหาทางเทคนิคที่ต้องแก้ไขโดยช่างเทคนิคมากกว่านักการเมือง

แต่ละคณะกรรมการบริหารของ CMEA ถูกบังคับให้ปรับขึ้นทันที เนื่องจากขาดทฤษฎีที่แน่นอนว่าควรเสนอแนะเรื่องความชำนาญอย่างไร และการขาดอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสมที่จะใช้เปรียบเทียบมูลค่า ตลอดทั้งปีแต่ละคณะกรรมการได้พัฒนาชุดของสัมประสิทธิ์ทางกายภาพ (คือ technical and engineering coefficients) ซึ่งจะใช้แทนการเปรียบเทียบต้นทุน ตัวอย่างเช่นคณะกรรมการของอุตสาหกรรมก่อสร้างได้ใช้สัมประสิทธิ์ต่อไปนี้ในการวิเคราะห์การผลิตซีเมนต์และคอนกรีตคือ

- ก. อัตราส่วนทุนต่อผลผลิต
- ข. การผลิตทางกายภาพต่อหน่วยความสามารถ (per capacity unit)
- ค. ผลผลิตภาพ (productivity) ต่อคนงาน (ลูกบาศก์เมตรของคอนกรีตต่อคน)
- ง. ซีเมนต์ต่อลูกบาศก์เมตรของคอนกรีต
- จ. พลังงานที่จำเป็นสำหรับการผลิตคอนกรีตหนึ่งลูกบาศก์เมตร
- ฉ. ใช้น้ำที่จำเป็นสำหรับการผลิตคอนกรีตหนึ่งลูกบาศก์เมตร
- ช. เนื้อที่ที่ต้องการ

พลังทางอุปสงค์คำนวณจากความแตกต่างของดุลยภาพการในทุกประเทศของกลุ่ม การวิเคราะห์การสำรวจตลาดของประเทศที่ไม่ใช่สังคมนิยมชั้นนำ และการต่อเส้นตรงออกไปและอื่น ๆ วิธีการทั้งหมดนี้เป็นวิธีการวิเคราะห์ห้อย่างหยาบมาก

ข้อบกพร่องของวิธีการสัมประสิทธิ์คือ

1. สัมประสิทธิ์เหล่านี้ไม่ได้เป็นเครื่องชี้หน้าที่ถูกต้องของต้นทุนเฉลี่ยหรือต้นทุนเพิ่มของประเทศต่าง ๆ ยกเว้นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมากและอุตสาหกรรมสะกัดวัตถุดิบ นอกจากนั้นยังมีปัญหาเกี่ยวกับการตัดสินใจจะยอมรับสัมประสิทธิ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ตัวอย่างเช่นคณะกรรมการมีความรู้้น้อยมากเกี่ยวกับมูลค่าเปรียบเทียบของความชำนาญของแรงงานและ

ทุนในประเทศต่าง ๆ ฉะนั้นจึงไม่มีวิธีที่แท้จริงในการตัดสินใจว่าประเทศใดใน 2 ประเทศนี้ ควรจะผลิตสินค้าชนิดหนึ่งเมื่อประเทศหนึ่งมีอัตราส่วนของทุนต่อผลผลิตต่ำ แต่ประเทศอื่นมีอัตราส่วนของแรงงานต่อผลผลิตสูง

2. คณะกรรมการที่แยกจากกันจะมีความคิดน้อยมากเกี่ยวกับการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของประเทศหนึ่งว่าอยู่ในการผลิตสินค้าประเภทใด ตัวอย่างเช่นคณะกรรมการเคมีซีให้เห็นว่าประเทศเยอรมันตะวันออกมีความได้เปรียบอย่างสมบูรณ์ในการผลิตเคมีทุกชนิด แต่เขาจะไม่มีทางรู้ว่าประเทศเยอรมันตะวันออกมีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอย่างแท้จริงในการผลิตเคมีถ้าไม่มีการติดต่อกับคณะกรรมการอื่นในการผลิตสินค้าประเภทนี้ อย่างไรก็ตาม จนกระทั่งถึงปี 1962 ก็ยังไม่ได้ทำการคำนวณการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบทั้งหมด นอกจากนั้นเพราะว่าแต่ละประเทศในกลุ่มมีความสนใจอย่างมากต่อการเพิ่มสินค้าออกเพื่อเพิ่มสินค้าเข้าที่ต้องการอย่างเต็มที่จึงไม่ใช่สิ่งที่ย่งายที่จะทำให้ประเทศหนึ่งต้องการลดการผลิตสินค้าออกชนิดหนึ่ง โดยไม่ได้กำหนดให้ประเทศนั้นทำการผลิตสินค้าออกชนิดอื่น

ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวจะตกลงกันได้ถ้ามีการใช้วิธีต่อรอง (bargaining) ในการผลิตสินค้าใหม่ ๆ ต้องยอมรับการประมูลราคา และผู้ประมูลราคาต่ำสุดก็เป็นผู้ได้ทำสัญญาการผลิต วิธีการเช่นนี้แสดงว่าคณะกรรมการได้ใช้กลไกตลาดบางส่วน

ตามความจริงเริ่มแรก CMEA ไม่ได้สนใจปัญหาการค้า แต่การค้าได้รับผลกระทบกระเทือนจากการเสนอแนะเรื่องความชำนาญการผลิต CMEA ไม่ได้ช่วยในการสร้างแผนการค้าให้สอดคล้องกันของแต่ละประเทศโดยตรง แต่ให้ผู้วางแผนในแต่ละประเทศตระหนักถึงพลังทางด้านอุปสงค์และอุปทานมากกว่า CMEA มีบทบาททางอ้อมในความร่วมมือทางการค้า

งานของ CMEA ที่มีความสำคัญเพิ่มขึ้นได้สะท้อนออกในรูปของข้อตกลงทางการค้าทั่วไประยะยาวสำหรับปี 1959-1965 สินค้าที่อยู่ในข้อตกลงมีอยู่ 3 ประเภทคือ

- ก. สินค้าลำดับก่อนหลัง (priority goods) เช่น ถ่านหินแข็ง ถ่านโค้ก ทองแดง สังกะสี ปูน ข้าวสาลี น้ำตาล เครื่องจักรสำหรับการผลิตพลังงาน เป็นต้น (ซึ่งทุกประเทศต้องสร้างอุตสาหกรรมการผลิต)
- ข. สินค้าที่มาจากข้อตกลงความชำนาญการผลิต
- ค. สินค้าอื่น ๆ

การให้ชื่อแบบนี้ทำให้การอภิปรายของผู้วางแผนที่จะพยายามทำให้แบบแผนการค้าและการผลิตสอดคล้องกันนั้นสะดวกขึ้น ขั้นตอนต่อไปคือสร้างแผนกระแสการค้าทั้งหมดของกลุ่ม

8.3.4 **ทัศนคติของกลุ่มที่มีต่อหลักเกณฑ์ของความชำนาญการผลิต** ภายในกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้ในการทำข้อตกลงความชำนาญ เพราะนักเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มมักจะดิเตียนหรือเข้าใจผิดในทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของเดวิด ริคาร์โด หลักทางทฤษฎีที่ใช้ในการอภิปรายก็ต่างกัน ซึ่งแยกออกได้ 3 สำนัก ดังนี้คือ

นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มแรกเรียกว่า nationalists ที่เรียกเช่นนี้เพราะเขาเชื่อว่าถ้าแต่ละประเทศสนใจการผลิตสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (ถ้าวัดด้วยสัมประสิทธิ์กำไรจะมีกำไรสูงสุด) ความชำนาญในการผลิตของกลุ่มจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด และการค้าจะเหมาะสม ในสำนักนี้แยกออกได้ 2 กลุ่มย่อย กลุ่มหนึ่งเชื่อว่ากระบวนการดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้ทันทีในบางส่วน ถ้าแต่ละประเทศเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าที่เขาสามารถผลิตได้ภายใต้เงื่อนไขการผลิตที่ดีกว่าประเทศอื่นซึ่งรวมทั้งการแบ่งแยกแรงงานระหว่างประเทศ(นั่นคือประเทศนั้นสามารถผลิตสินค้าที่ใช้แรงงานน้อยกว่าซึ่งทำให้มูลค่าและราคาต่ำกว่า) ประเทศทั้งสองจะได้รับผลประโยชน์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าต้องมีการขึ้นแนะความชำนาญการผลิตกับสินค้าที่มีกำไรมากกว่า โดยแต่ละประเทศต้องคำนวณสัมประสิทธิ์ของกำไรโดยเฉลี่ยของสินค้าออกทั้งหมด(คล้ายกับการคำนวณหาสัมประสิทธิ์แรงงานในบทที่ 5) ฉะนั้นเมื่อมีการอภิปรายเกี่ยวกับความชำนาญการผลิตของทุกประเทศ แต่ละประเทศควรเปรียบเทียบสัมประสิทธิ์กำไรของสินค้าออกกับกำไรของสินค้าออกโดยเฉลี่ยของประเทศตนเอง ด้วยวิธีการเช่นนี้จะสามารถกำหนดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มที่สองเรียกว่า internationalists กลุ่มนี้เชื่อว่าการเลือกสาขาอุตสาหกรรมที่จะผลิตซึ่งเดิมเคยผลิตในประเทศต่าง ๆ ควรจะคำนึงไม่เพียงแต่วัตถุดิบและเงื่อนไขการผลิตภายในประเทศที่ดีกว่า แต่ควรจะคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของประเทศอื่น เครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ของสำนักนี้ทราบได้ยาก เพราะการยืนยัน (assertion) เป็นเครื่องมือสำคัญในการโต้แย้งมากกว่าใช้การวิเคราะห์ (analysis) สำนักนี้จึงใช้วิธีการแบบ static เหมือนพวก nationalists แต่เน้นพลังทางด้านอุปสงค์มากกว่า

นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มที่สามเชื่อว่าได้มีการให้ความสนใจมากเกินไปกับปัญหาของกำไรที่คงที่ ฉะนั้นควรนำปัจจัยพลวัต (dynamic) เข้ามาพิจารณาด้วย เช่นควรจะพิจารณากำไรของการผลิตและการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจซึ่งรวมการพัฒนาของสาขา I (การผลิตสินค้าเพื่อการผลิต) เร็วกว่าสาขา II (การผลิตสินค้าบริโภค) ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องมีอุตสาหกรรมหนักเป็นฐาน แต่ควรใช้สภาพที่ดีที่สุดในแต่ละประเทศและปัจจัยบางชนิด เช่นวัตถุดิบ อุปสงค์ ประสบการณ์ในการผลิต การขนส่ง ความสามารถทางการผลิต และ

อุปสรรค เป็นหลัก สำนักนี้ได้นำปัจจัยพลวัตอื่น ๆ และเป้าหมายเข้ามาพิจารณาด้วย เช่น การกระจายแรงงานในโลกสังคมนิยมอย่างเท่าเทียมกัน และการลดช่องว่างระหว่างประเทศ อุตสาหกรรมที่ด้อยพัฒนา

8.4 บทสรุป

8.4.1 กลไกตลาดระหว่างประเทศซึ่งทำหน้าที่ประสานการตัดสินใจทางการผลิตและการค้าของประเทศที่ไม่ใช่สังคมนิยมได้ถูกละเลยในการค้าภายในกลุ่ม CMEA ในระยะแรก ๆ ความร่วมมือบางอย่างมีผลมาจากการบงการของโซเวียต แต่ในระยะหลังได้มีการพัฒนากลไกความร่วมมือทางการค้าอื่น ๆ จำนวนมาก

8.4.2 ในการขยายข้อตกลงทางสัญญาการค้าแบบทั่วไปเป็นระบบ 5 ขั้นนั้นได้ใช้ความสมดุลของดุลทรัพยากรการผลิตของแต่ละประเทศโดยผ่านกระบวนการ iteration ระหว่างประเทศ ถึงแม้กระบวนการนี้ได้ช่วยให้แบบแผนการผลิตและการค้าของกลุ่มสอดคล้องกัน ก็มีผลเสียหลายประการเกิดขึ้น ได้แก่ การละเลยปัญหาของความเหมาะสม (optimality) ระบบนี้มีวิธีการที่ล่าช้าที่จะทำให้เกิดความสอดคล้องในแผนของกลุ่ม

8.4.3 คณะมนตรีความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (The Council of Mutual Economic Assistance) ตั้งขึ้นเพื่อเพิ่มการติดต่อทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีระหว่างประเทศต่าง ๆ ของกลุ่ม ฉะนั้นหน้าที่ของ CMEA คือ สร้างดุลทรัพยากรการผลิตทั้งหมดของกลุ่ม ทำข้อเสนอแนะทางด้านความชำนาญการผลิต และทำให้ตัวแทนทางการผลิตจากประเทศทั้งหมดของกลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ปัญหาใหญ่ที่สุด 2 ประการของ CMEA คือ การรวบรวมข้อมูลให้เพียงพอ และการสร้างวิธีการวางแผนให้เป็นที่น่าพอใจ จนกระทั่งถึงต้นทศวรรษ 1960 อิทธิพลของ CMEA ที่มีต่อการค้าระหว่างประเทศจะเป็นทางอ้อม แต่อย่างไรก็ตามการรวบรวมดุลทรัพยากรการผลิตทั้งหมดของกลุ่มทำให้ผู้วางแผนในแต่ละประเทศได้แนวความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับพลังทางอุปทานและอุปสงค์ที่จะนำไปคิดในการสร้างแผนของตนเอง นอกจากนี้การทำให้ตัวแทนของกลุ่มมาอยู่พร้อมกันทำให้การติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มสะดวกขึ้น และเป็นการช่วยให้แผนการค้าของประเทศต่าง ๆ ประสานกันด้วย

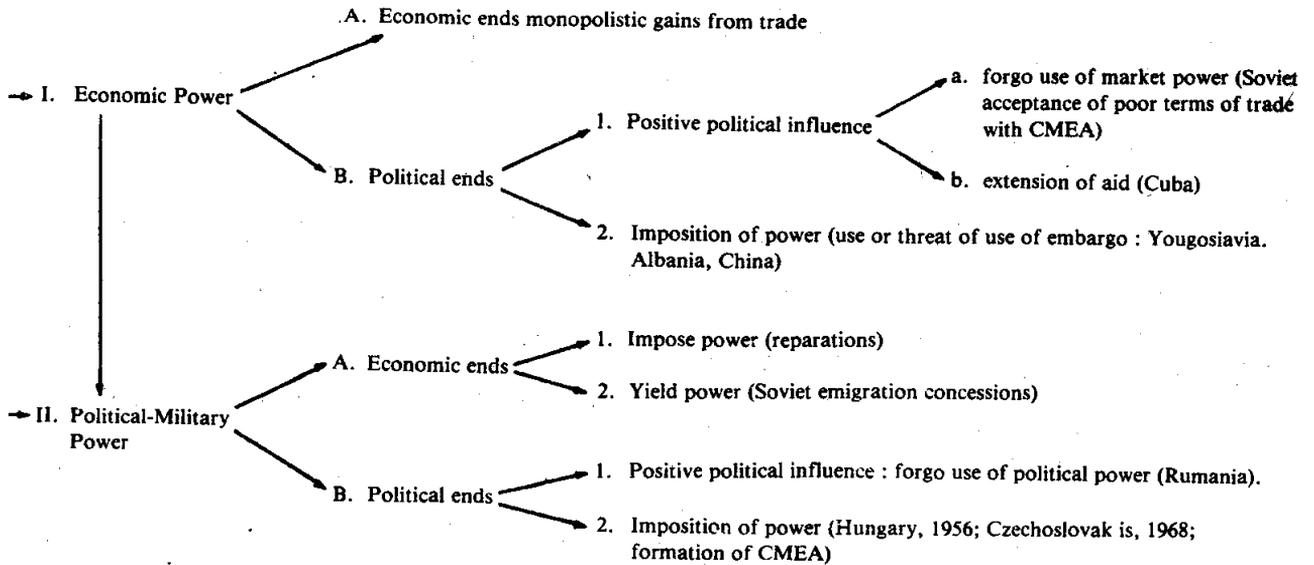
8.4.4 การร่วมมือกันทางการค้าไม่จำเป็นต้องทำให้แบบแผนการค้าเหมาะสม การค้นหาหลักเกณฑ์ของ CMEA สำหรับการตัดสินใจในการอภิปรายความชำนาญการผลิตคือความพยายามอย่างหนึ่งที่จะค้นหาวิธีการที่ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยผ่านวิธีการแบบราชการ (bureaucratic method) มากกว่าอาศัยกลไกตลาดในการค้า

8.5 ภาคผนวก

อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นสิ่งที่สลับซับซ้อนและยากที่จะเผชิญด้วย ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 2 แสดงได้ด้วยตารางที่ 8.3 ดังนี้คือ³

ตารางที่ 8.3 : แสดงปฏิกริยาร่วมระหว่างการใช้อำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง

ตารางที่ 8.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเมืองจากทัศนคติของประเทศที่ริเริ่มกิจกรรมไม่ใช่ประเทศที่รับผลประโยชน์ (receiving end) ในตารางนี้ได้ใช้ข้อสมมติฐานว่าประเทศหนึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองและการเมือง ขณะที่อำนาจทั้ง 2 อาจจะมีผลซึ่งกันและกัน สมมติว่าการมีอำนาจทางเศรษฐกิจหรือไม่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสามารถมีผลโดยตรงต่ออำนาจทางการเมืองและการเมือง (ถึงแม้ว่าอำนาจทางการเมืองและการเมืองทางการเมืองและการเมืองทางการเมืองไม่มีผลต่ออำนาจทางเศรษฐกิจยกเว้นในส่วนที่ II ของตาราง) อำนาจทางเศรษฐกิจมี 2 ประการคือ อำนาจในการผูกขาดทางด้านผู้ซื้อหรือผู้ขาย ประเทศโซเวียตมีทั้งอำนาจผูกขาดทางด้านผู้ซื้อและผู้ขายในการค้ากับประเทศในกลุ่ม และอำนาจทางเศรษฐกิจอาจเกิดจากความสามารถของรัฐบาลที่จะควบคุมทรัพยากรจำนวนมาก เมื่อประเทศมีอำนาจทางเศรษฐกิจ ประเทศนั้นก็จะใช้อำนาจนี้ได้ 2 ทาง ทางแรกอาจจะใช้อำนาจการผูกขาดในตลาดเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากการค้ามากกว่าที่จะได้รับเมื่อเป็นผู้ซื้อรายย่อย (ส่วนที่ I.A ของตาราง) ทางที่สองอาจจะใช้อำนาจเศรษฐกิจเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ทางการเมือง (ส่วนที่ I.B ของตาราง) ถ้าประเทศนี้

3. Franklyn D.Holzman, op. cit., p.53.

พยายามที่จะให้ได้รับผลประโยชน์จากประเทศอื่นเขาอาจจะทำได้ 2 ประการคือ ประการแรก ประเทศนั้นจะทำการค้าในราคาแข่งขันหรือราคายุติธรรมไม่เอาผลประโยชน์จากอำนาจทางตลาดที่มีอยู่ (ส่วนที่ I.B และ 1.a ของตาราง) ซึ่งลักษณะนี้เป็นนโยบายของโซเวียตตั้งแต่ปี 1956 เป็นต้นมา ประการที่สองประเทศนั้นสามารถได้รับผลประโยชน์โดยขยายความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นหน้าที่หนึ่งของผู้มั่งคั่ง (ส่วนที่ I.B และ 1.b) ความช่วยเหลือที่ประเทศยุโรปตะวันออกให้กับประเทศกำลังพัฒนาก็อยู่ในประเภทนี้

อำนาจทางเศรษฐกิจสามารถถูกประเทศหนึ่งใช้ในทางลบเพื่อต้องการลงโทษประเทศอื่น (ส่วนที่ I.B.2) จุดมุ่งหมายนี้จะได้รับโดยใช้การห้ามสินค้าเข้า ซึ่งประเทศโซเวียตใช้กับประเทศอัลบาเนีย จีน และยูโกสลาเวีย การกระทำดังกล่าวทำให้เกิดสงครามทางเศรษฐกิจ

ประเทศที่เลือกใช้อำนาจทางทหารและการเมืองอาจจะใช้อำนาจนี้เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการเมือง ถ้าใช้เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจคือการชดเชยค่าปฏิกรรมสงคราม (ส่วนที่ II.A.1) ประเทศโซเวียตได้รับค่าปฏิกรรมสงครามหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากประเทศยุโรปตะวันออกซึ่งเป็นพันธมิตรกับเยอรมัน ประเทศที่อ่อนแอกว่าสามารถใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในทางลบโดยการสละอำนาจทางการเมืองของตนเองบ้าง นั่นคือให้ความยินยอมทางการเมือง (ส่วนที่ II.A.2) ประเทศยุโรปตะวันตกแลกเปลี่ยนอำนาจการควบคุมทางการเมืองกับโซเวียตและยุโรปตะวันออกเพื่อความช่วยเหลือตามแผนการมาร์แชลหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือปัจจุบันนี้โซเวียตได้เปลี่ยนแปลงนโยบายอพยพคนออกจากประเทศเพื่อแลกกับการยอมรับสนธิสัญญาทางการเมืองค้าในรัฐสภาของอเมริกา หรือประเทศกำลังพัฒนา มักจะแลกเปลี่ยนความจงรักภักดีกับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ

สงครามเป็นตัวอย่างสุดขีดของการใช้อำนาจทางทหารและการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่นการแทรกแซงของโซเวียตในประเทศฮังการีปี 1956 และในประเทศเชโกสโลวาเกียปี 1968 ซึ่งคือส่วนที่ II. B.2 สามารถแบ่งออกได้เป็นจุดมุ่งหมายทางการเมือง 2 ชนิดคือเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเมือง และเกี่ยวกับสถาบันทางเศรษฐกิจ โซเวียตเข้าแทรกแซงในประเทศฮังการีปี 1956 เป็นตัวอย่างของการเกี่ยวข้องกับสถาบันทางการเมือง และการที่โซเวียตมีอำนาจบังคับมากในการค้าระหว่างกลุ่มยุโรปตะวันออกเป็นตัวอย่างของการเกี่ยวข้องกับสถาบันทางเศรษฐกิจ

ประเทศหนึ่งสามารถเลือกที่จะไม่ใช้อำนาจทางการเมืองอย่างขู่เข็ญ และลดการรบกวน ก็จะเป็นการใช้มาตรการที่เรียกว่าอิทธิพลทางบวก (positive influence) คือส่วนที่ II.B.1 ประเทศ

โซเวียตก็ได้ใช้วิธีการนี้ในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม CMEA ตัวอย่างที่สำคัญคือการที่โซเวียตไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการไม่เห็นด้วยของประเทศรומาเนีย

8.6 คำถาม

8.6.1 ทำไมประเทศ CMEA จึงไม่ใช้กลไกตลาดในการค้าระหว่างประเทศภายในกลุ่ม จงอธิบาย

8.6.2 ในการทำข้อตกลงทางการค้าและการผลิตโดยกระบวนการ iteration จะกระทำได้อย่างไร และกลไกนี้มีข้อยุ่งยากอะไรบ้าง จงอธิบาย

8.6.3 หน้าที่สำคัญของ CMEA มีอะไรบ้าง จงอธิบายมาอย่างละเอียด

8.6.4 กิจกรรมของ CMEA ได้พัฒนาไปอย่างไรบ้างหลังจากปี 1959 จงอธิบาย

8.6.5 ในการทำการตัดสินใจภายในกลุ่ม CMEA มีปัญหาอะไรบ้าง จงอธิบาย

หนังสือที่ควรอ่านประกอบ

ปทุมพร วัชรเสถียร. *ยุโรปตะวันออก : ความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียต* กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2523.

Holzman, Franklyn D. *International Trade Under Communism : Politics and Economics*. London : The Macmillan Press Ltd, 1976.

Nove, Alec and Donnelly, Desmond. *Trade with Communist Countries*. London : Hutchinson & Co. Ltd., 1960.

Pryor, Frederic L. *The Communist Foreign Trade System*. Connecticut : Greenwood Press, 1982.

Wiles, P.J.D. *Communist International Economics*. Oxford : Basil Blackwell & Mott Ltd, 1968.

U.S. Department of Commerce. *Overseas Business Reports*, June 1977.